

Bijlage VWO
2023

tijdvak 1

Turks

Tekstboekje

Tekst 1 İki Lafın Belini Kırsak

(1) Hayatın hızla akan o telaşesine kapıldık akıyoruz hepimiz. Evet, akıyoruz. Bu söz de neyin nesiyse bir akış merakıdır almış başını gidiyor. Her yere akarken asıl akmamız gereken yere akamıyoruz. Bu dünyada şöyle 'demli' bir muhabbet etmenin yeri 'tozlu raflar koleksiyonumuza' kaldırıldı. Dem demişken oysa ki ne güzel kelimeler vardır sohbetin önemini büyülü hale getiren. Hemdem bunlardan biridir mesela... "Bilmez şimdikiler 'hemdem' nedir. Demi benimle aynı olan kim kaldı ki zaten?" Ece Temelkuran bu sözünüyle bir serzenişte bulunmuş; aynı dertten muzdaripliğini ifade etmiştir. Üniversitedeyken bir derste çok değerli bir hocamız, "Hayatı telefonlara sığdırdıkça yaşamlarımız da küçüldü!" demişti. Ne doğru bir tespit.

(2) Hemdert diye bir kelime de vardır ki bizim çok bilmediğimiz ve yaşamadığımız bir anlama sahiptir. Fuzulî, "Dert çok, hemdert yok." diyerek şu zamanların divane olmuş biz 'aklı beş karış havada'larını anlatmıştır. Fuzulî'ye hak vermemek içten değil; aklımız beş karış havada olmasa hayatı ceplerimizdeki iletişim cihazlarına sığdırıp gittikçe kalabalıklaşan küçücük dünyalar kurar mıydık kendimize? İnsan kazanmak için onların sevdiklerini sever görünüp, doğru dediklerine doğru diyerek, kusurlarını övmeye çalışır mıydık?

(3) Her şey hızlıca, paldır küldür olsun istiyoruz. Dalalım geceye, gündüze, kafelere, eğlencelere, sosyal medyaya derken ruhumuza akacak vakit bulamıyoruz. Oysaki bir dostla sohbet etmek ruhumuza en iyi şifadır. Hem dertleşmek istiyoruz hem de ruhumuzun bu ihtiyacını duyamıyoruz. Anamlı yaşamak, değer vermek, değerli olmak istiyoruz. Bu ihtiyacımızı eşyada, kıyafette, gelip geçici zevk ve isteklerde bulmaya çalışıyoruz. Oysaki aradığımız şey kalplerde, gönül dolu sohbetlerde saklı; bunu göz ardı ediyoruz.

(4) Anadolu'nun doğusunda "Ciğerim!" diye bir hitap vardır. Analar da yavrularını ciğerparem diye severler. Ne güzel bir sesleniştir bu. Ne samimi ve dostane. Değer bilen, eskilerin deyimiyle 'kıymet bilen bir yürek'ten başkası dillendirmez bu benzetmeyi. Bu benzetmeler gibi, bu muhabbetlere de uzaktan el sallardık. Kendi yarattığımız küçük dünyalarımızda kaybolduk. Benliğimizi pohpohlayan kim varsa ona sempati duyar olduk. "Hayatın hakiki servetini muhabbet, fakirliğini de benlik teşkil eder." gerçeğine gözümüzü kapattık.

(5)

Bırakalım biz hemdemi, hemderdi, sohbeti. Bize en çok yakışan kelime ne yazık ki tahammülsüzlük! Dinlemeye mecalimiz yok; hiçbir şeyi dinlemeye. Ruhumuzu, başkalarını; hatta evreni... Her hâlimizde huzursuzluk var. Oysaki ne de güzel olurdu bir gönüle kırk yıllık hatır koyan kahveyle birlikte şöyle iki lafın belini kırsak. Kahveden arta kalan vefa tortusuyla geleceğe dair hayallere dalsak. Birbirimizi saatlerce dinlesek. Birlikte dünyamızı küçülmekten kurtarsak. Birbirimize bir dolu söz verip verip dağılsak!

bron: anadolugenclik.com.tr

Tekst 2 Çağın Irmak'ın Masalları

(1) Bazı yönetmenler vardır. Bilirsiniz, adını görmesenez bile 'bu onun filmi' diyebilirsiniz. Çağın Irmak da onlardan birisidir. Çağın Irmak'ın filmlerini her izlediğimde içine girdiğim ortak bir duygu durumu var. Gördüğüm gerçekliğe her seferinde hayran kalıyorum. Yönetmenin her filmi için masal diyebiliriz. Çağın Irmak'tan masallar. Bu ikili yan yana çok iyiler. Bu sebeple Çağın Irmak'ın sinemacılığını tartışabiliriz belki ama öykücülüğünü asla. Kendisi hakkında "Duyguları yüksek yaşayarak film çekerim." diyor. Bunu anlamamak zaten mümkün değil. Bunun en iyi örneği filmlerin içinde yaşadığımız ruh hali değişimleridir. Bu ruh halleri, bize Çağın Irmak'ın samimi duygularını ustalık ile ekrana taşıyabildiğini net bir şekilde gösterir. Yaptığımız işten zevk almanın önemi de burada ortaya çıkıyor. O sadece iş yapmıyor; işini aşkla yapıyor.

(2) Çağın Irmak, Asmalı Konak'tan önce birçok iş yapmasına rağmen ismini bu dizi ile duyurdu diyebiliriz. Ardından 'Babam ve Oğlum' geldi. İyi ki geldi. Bu filmin reklamını halk yaptı. İzleyenler izlemeyenlere baskı yaptı. Malum, toplum olarak da ağlamayı çok severiz ama filmin asıl başarısı tabii ki ağlatmak değil: Aile bağları. Sadece aile de değil aslında, hayatta yaşanan gerçeklerin yansımaları. Filmin konusu ülkemizde yaşanan siyasi olayların baba-oğul arasına girmesinin hikayesidir. Ayrıca aradan yıllar geçse de dönülebilen bir baba evinin varlığı ve tıpkı anavatanda olacağı gibi evindeki odasında güvende olabileceği ele alınıyor. Herkes bu kadar şanslı olamayabiliyor tabii ki ama kahramanımız Deniz şanslıydı. Biliyoruz ki artık onun bir odası var. Hem de zaman zaman çıkıp gidebileceği ve istediği zaman geri dönebileceği bir oda.

(3) Çağın Irmak'ın başarılarından bir diğeri de çok iyi bir oyuncu yönetmeni olmasıdır. Çalıştığı her oyuncu bunu önemle dile getiriyor. Suzan Aksoy onun için şunları söylüyor: "Çağın Irmak sanki başka bir dünyanın insanı, başka bir galaksiden gelmiş gibi. Bir oyuncunun aklından geçeni hissedene, kendi bedeninden çıkarak o kişi gibi düşünebilen ender yönetmenlerden biri. Onun çok derin bir insan olduğunu düşünüyorum."

(4) Çağın Irmak'ın aynı zamanda yaşadığı ülkeyle ilgili kırılganlıkları ve beklentileri var. Bunları bize 'Çemberimde Gül Oya' ile anlatmaya başladı. Çekilen ilk dönem dizilerindedir. Tabii ki bundan sonra bir dönem dizisi furyası başladı. Tutan işlerin devamını getirmek, önemini kaybettirene kadar sömürmek sektörün en önemli görevi sanırım. Çemberimde Gül Oya'ya tekrar dönecek olursak, sadece 40 bölüm çekilen bu dizinin en güzel yanı, o dönemde yaşanan olayları şeffaflıkla anlatması. Yakılan, yasaklanan kitaplar, beklenen yağ ve tüp kuyrukları, yağmalanan dükkanlar, on yılda bir yaşanan darbeler... Çağın Irmak, dönemin etrafında anlatıyor hikayesini. Aşkları, baş kaldırışları, siyasi görüşleri, din farklılıklarını, ahlak anlayışını, birbirinden farklı insanlar üzerinden anlatıyor. Fikir ayrılıklarını tek bir çatı altına topluyor. Hikayeleri iç içe geçirip ortak paydada buluşturuyor. Yaşanılan konak burada Türkiye'nin ta kendisi gibi. Bu coğrafyada yaşanılanların simülasyonu bir nevi. İnsanlar her zaman mutsuz değil her zaman

mutlu da değil. Çağan Irmak bunu anlatırken eğlenceli bir dil kullanıyor.

(5) Filmlerinin çok izlenen filmler arasında olduğunu söyleyebiliriz. Ama bol gişeli film olsun diye bir çabası da yok. Çağan Irmak'ın derdi anlatmak. Nitekim yaptığı her iş çok fazla izleyiciye ulaşmadı. Buna örnek olarak 'Karanlıktakiler'i verebiliriz.

Gişede değil de, kendi içinde başarılı bir film. Yönetmenin tarzının biraz dışında belki ama bir yerde kendini yine ele veriyor. Film; kapana kısılmış, yaşadıkları evin ve işlerinin dışına çıkamayan anne ve oğulun hikayesi. 'Çocuklar Sana Emanet' filminde ise duygusal filmlerin kral yönetmeni, bu kez izleyiciyi şaşırtıyor ve bizleri apaçık fantastik bir hikayenin kıvrımlarında gezmeye çağırıyor. Film son dönemin tüm o Ege'ye ya da Akdeniz'e inme öyküleri, fantastik filmler modası ve yas tutma motifleri arasında yeni bir sentez arar gibi duruyor. Ama giderek artan ürkünçlüğüyle de şaşırtıyor. Sevgili Irmak'ı hep o keskin duygusallığı, yüreğimize oturan ve bir daha çıkmayan sevgi öyküleriyle tanıdığımız için böyle bir fantastik türe teslim olması izleyiciyi biraz hayal kırıklığına uğrattı.

(6) Çağan Irmak bir süre aradan sonra 'Gülizar' isimli diziyle ekranlara geri döndü. Bu dizide Gülizar, İzmir'in fakir bir mahallesinde, annesinin onu emanet ettiği Suzan'la birlikte yaşamaktadır, müzik onun için çok önemlidir ve en büyük hayali bir gün iyi bir şarkıcı olmaktır. Bu dizinin, 12, en büyük özelliği gerçekçiliği. İzleyenler, tıpkı diğer filmlerinde hissettiği gibi, sanki arada kamera yokmuş ve kendi gözleriyle genç bir kızın hayata tutunma çabasına tanık oluyorlarmış gibi.

(7) Ben, Çağan Irmak'ın duygularıyla hareket eden bir yönetmen olduğunu düşünüyorum. Filmlerinde ağlamamızın, gülmemizin sebebi onun bu duyguları sanki kendi duygularımız gibi verebilmesinden kaynaklı. Anlattığı masallar bu yüzden bu kadar samimi. Genel olarak baktığımızda Irmak ne istediğini ve onu almasını çok iyi bilen bir aktarıcı. Üstelik tüm eserleri siyasal ve toplumsal fona sahip olmakla kalmayıp ülkemizin tarihine önemli tanıklık etti. Umarım, Çağan Irmak masallarını uzun yıllar izlemeye devam ederiz.

bron: gorgondergisi.com

Tekst 3 Antakya Mozaïğinin Alengirli Hikayesi

(1) Sonda söyleyeceğimi başta söyleyeyim: keyifçi iskelet dostumuzun betimlendiği Antakya mozaïğinde “Neşeli ol, hayatını yaşa!” yazmıyor. Mozaïğin tarihi Anadolu Ajansı’nın (AA) haberinde sürekli olarak MÖ 3’üncü yüzyıl olarak veriliyor, ancak bu mümkün değil, zira metnin içinde araştırmacılar sürekli olarak ‘Roma dönemi’nden bahsediyor (MÖ 3’üncü yüzyılda henüz Anadolu’da Roma hakimiyeti yok). Şu halde MÖ-MS karışıklığı olduğunu varsayarsak, söz konusu mozaïğin MS 3’üncü yüzyıla ait olduğunu söyleyebiliriz. Bu karışıklık bir tarafa, Türkiye ve dünya medyasının ilgisinin esas sebebi mozaikteki yazıt: Yan gelip yatarak keyfine bakan bir iskeletin yanında bir testi şarap ve ekmekle betimlendiği panelde AA haberine göre “Neşeli ol, hayatını yaşa!” yazıyormuş. Önce Türkiye, sonra bütün dünya, bu keyifli mesajı şevkle kucakladı ve Antakyalı iskelet dostumuz hayattan zevk alma mücadelesinin en önemli neferi haline geldi.

(2) Son günlerde medyada çıkan politika haberlerinden sonraki en büyük dezenformasyon kaynağı haline gelmiş bu mozaikle ilgili gerçekleri artık açıklama zamanı. Bir yemek salonunun zeminini süsleyen bu mozaik üç panelden oluşuyor ve spiral bir çerçeveye sınırlandırılmış. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Roma dönemi mozaiklerinde bir hikaye kurgusu olması gerekmez, yani mozaïğin panelleri arasında bir ilişki beklememize gerek yok. Kemikli arkadaşımız bir mindere uzanmış, sol elinde bir kadeh, sağ eli gelişigüzel şekilde kafasının üzerinde, bacaklar “Bir süre yan gelip yatacağım.” rahatlığında uzatılmış. Hemen sol tarafta bir testi şarap ve bir somun ekmek, iskeletimizin her iki tarafında ise antik Yunanca bir yazıt görüyoruz.

(3) Peki ne yazıyor bu yazıtta? Hayır “Neşeli ol, hayatını yaşa!” yazmıyor. Tek bir kelime yazıyor: ΕΥΦΡΟCΥΝΟC (euphrosynos), yani ‘Neşeli’! Sadece bu kadar. Elbette bu neşeli iskelet betiminin, “Hayat kısa, keyif almaya bakmak gerek, bakın yakında topu dikeceğiz!” anlamına geldiği açık ve dönem itibariyle birçok örneği de mevcut. Diğer yandan, sadece ‘neşeli’ kelimesi var diye, “Yazıtta ‘Neşeli ol, hayatını yaşa’ yazıyor!” demek aldatıcı ve yanlış. Bu kelimenin, yalın halde ve başka bir kelimeyle bağlantısı olmadan tek başına bir iskeletin etrafında bulunması, bu bağlamda kelimenin iskeletin adı olduğunu düşündürüyor. Euphrosynos zaten kullanılan bir özel isim, yani bu kelimeyi Yedi Cüceler’deki ‘Neşeli’ gibi değil, belki Türkçe’deki ‘Şener’ gibi algılamalıyız.

(4) İyi ama bu Romalılar, daha doğru bir tanımlamayla antik Antiokheia’nın Yunanca konuşan Roma dönemi ahalisi deli mi acaba, ki yemek salonlarının ortasına iskelet mozaïği yaptırıyorlar? Öncelikle şunu söylememiz gerek: MÖ 1’inci yüzyıldan itibaren, Roma sanatında ve

özellikle de yemek salonlarının (triclinium) süslenmesinde iskelet motifi çok yaygın, hem duvar resmi, hem mozaik, hem de metal heykelcik olarak. İşte tam da bu yüzden bu iskeletler yemek salonlarında bulunuyor ki yiyip içerken “Ne olur ne olmaz, son bir bardak daha dolduruyorum ben.” densen. Yani, evet, “Neşeli ol, hayatını yaşa!” yazmıyor yazıtta kesinlikle, ama tüm dünyada İskelet Şener’in şerefine kadeh kaldıranların henüz kadehlerini indirmeleri için bir sebep yok.

(5)

Kadehlerden birinde Epikouros (Epikür) isimli bir felsefecinin bir rakibine (Stoacı Zenon) karşı üstünlük sağladığını görüyoruz. İşte zurnanın ahenkli sesler çıkardığı yer de tam burası, çünkü Roma döneminde hayata karşı alınan bu tavrın ve bir bakıma Antakyalı Şener’in de çıkış noktası, MÖ 4’üncü yüzyılda Sisam (Yun. Samos) adasında dünyaya gelen Epikouros. Özetleyerek anlatmak gerekirse, Epikouros’un felsefesinin 16 şunlar: Bu dünyaymış, öbür dünyaymış, günlük mevzulardan darlanmış, lütfen bunları yapmayalım, kaygılardan ve korkulardan uzak gündelik hayhuydan ve karmaşadan uzak, sevilen arkadaşlarla geçirilecek, sakın, kendine yeten bir hayat gerçek mutluluktur! İşte Antakyalı Şener de bu düşüncenin bir tür vücut bulmuş hali.

bron: diken.com.tr

Tekst 4 Gerçeğin Peşindeki Sinema

(1) Sinemanın tarih boyunca yaşadığı ilk devrim, sesli sinemanın beyaz perdede yer almasıyla gerçekleşmiştir. Filmlerde konuşmayan karakterlerin birden konuşmaya başlaması izleyici üzerindeki etkisini artırmıştır. Ardından renk, üç boyutlu görüntü teknolojisi gibi gelişmelerle günden güne sinema, insanın gerçek hayattaki görsel algısına birebir yaklaşmaktadır. Anlam yaratmada edilgen bırakılan izleyici, sinemada belli bir ideolojik algıya da kolaylıkla yönlendirilmektedir.

(2) Gerçeğin ne olduğu sorusu, tarih boyunca insanın her dönem cevabını aradığı önemli konulardan biri olmuştur. Özellikle felsefe ve doğa bilimleri bu sorunun peşine düşmüş, bulduklarını ise sanat aracılığıyla ifade etmeye çalışmışlardır. Mağara resimlerine baktığımızda insanların yaşadıkları ve önemsedikleri olayları başkalarına aktarmak için varoluşundan beri görsel araçları kullandığını görüyoruz.

(3) Eski Yunan döneminde sanat, insanları eğlendirerek öğretme biçimi olduğu gibi, aynı zamanda görünen dünyayı taklit etme ve idealleştirme yolunun en önemli temsili olmuştur. Tabi burada sanatçının gerçeği yansıtabilmesinde doğrudan gözlemin gerekliliği kadar gözlemcinin objektif olmak için çabası ayrı önem taşır. Bu önemli unsurları içinde barındırmayı başaran sinema, belki de bu yüzden diğer sanat dallarıyla kıyaslandığında her dönemde popülerliğini korumaya devam etmiştir.

(4) Günümüzde bilgiye ulaşmamız genellikle görüntüler aracılığıyla olmakta. Televizyon, film, fotoğraf, internet, akıllı telefon gibi aygıtlarla bize iletilen görüntüler dünyada olup bitenlerle ilgili görüşlerimizi büyük ölçüde etkiliyor. Çağımızda dört bir yanı bu aletlerle çevrili birey, gerçek bilgiye ulaşmada maalesef bunlara bağımlı olduğuna inandırılmaktadır. Ne var ki uzakları yakın etmesi gereken bu iletişim araçlarının, ilettikleri 'gerçeklerle' yakınları uzak ettiğine çoğu kez şahit olmaktadır. Dünyayı olduğu gibi gösterebilen ve bunu sadece biçimiyle değil içeriğiyle de yapabilen en etkili sanat dalı sinemadır.

(5) Gerçekçiliğin sinemaya yansması çeşitli akımlar vasıtasıyla olmuştur. Bu sinema akımları günümüzde de hâlâ etkisini hissettirmektedir. Gerçekliğin peşine düşen sanatçılar, önceleri eserlerinde bir nevi sessiz çoğunluğun sesi olmak adına kimi zaman savaştan bitap düşen, umudunu, inancını kaybeden halkı objektifine almış, kimi zaman sanayi devrimiyle makineleşen toplumlardaki işçilerin sorunlarına kameralarını çevirmişlerdir.

Şimdiki sanatçılar ise çoğunlukla modern zamanda çevresine, doğaya; en trajik olanı ise kendisine yabancılaşmış insanların trajedilerini filmlerinde gün yüzüne çıkarmaktadır.

(6) Gerçekliğin peşindeki anlatıların ortak özelliği gösterişli, kozmetik sinemaya muhalif olmalarıdır. Yapay duran dekorlardan uzak duran bu yönetmenler için filmlerinde doğal mekanlar, doğal ışık ve doğal oyunculuk vazgeçilmez unsurlardır. Biçimci, geleneksel sinemaya karşı, doğallığın anlam ve gücüne sığınarak; kurmaca hayatlar tasarlamak yerine, hayatın içinde ıskaladığımız gerçekliğin peşine düşerler. Çoğunlukla müzik kullanımından da uzak dururlar. Sinemada gerçekçilik, gerçeklik hissinin yaratılması derdine düşen sinemacıların öncelikle 'Gerçek nedir?' sorusuna verdiği cevap önemlidir. Gerçeğin ne olduğu sorusuna cevap arayan düşünürler, evvelce gerçeğe nasıl ulaşılacağı sorusunu yanıtlamaya çalışmışlardır. Gerçek hakkındaki genel kanı; insanın bilincinden, olayları ve nesnelere algılayışından bağımsız, somut bir şekilde var olmaktadır. Böylelikle; 'şeyleri' olabilecekleri ya da olmaları gerektiği şekilde değil de oldukları gibi belirtir. Yani olanaklıya, zorunluya ve ideale karşıttır.

bron: lacivertdergi

Tekst 5 Zihnin At Gözlüğü

(1) Bir elma yersiniz; ekşi, sulu, kokulu ve tatlı gibi birçok izlenime sahip olursunuz. Fakat her elma aynı değildir. Birçok insan birbirine elma muamelesi yapar ve sonunda yargılar oluşmadan ön yargılar oluşur. Ön yargı bireylere, düşüncelere, belirli bir insan

topluluğuna ya da nesnelere ilişkin olabilir. Bu yargılar kişinin, topluluğun ve nesnenin karşısında olmak ya da yanında olmak biçiminde ortaya çıkabilir. Ama genellikle olumsuz, yani karşı olmak biçimi ağır basar. Ön yargılar bazen de acele karar vermektен kaynaklanır; bir iki tecrübeden hemen genel geçer bir hüküm çıkarmaktan.

(2) Eğer ön yargılar davranışa dönüşür ise, artık adı da değişir ve buna dışlama denir. Yani ön yargı bir tutum, dışlama ise bir davranıştır. Ön yargı bazen belli gerekçelere ve ön bilgilere dayansa da, haklı gerekçesi olmadan diğerlerinin kötü olduğunu düşünmek, ön yargının nefret boyutudur. Ön yargı bir taraf tutma biçimidir. Sakız gibidir, bir kez bulaştı mı uzar gider, yapışır kalır ve çok şişirse suratınıza patlar. Allport “Her durum farklıdır ve her farklı durum farklı bir yaklaşım gerektirir. Ön yargıya yakalanmadan kurtulmak gerekir.” der. Yemeğin tadına bakmadan tuz atan adam, ön yargının ordusuna katılmış bir neferdir.

(3) Ön yargıların baskın olduğu toplumlarda, kendini ifade edebilmek kurak topraklarda gül yetiştirmekten daha zordur. Dünya üzerinde oynanan çok sinsi ve egoist politikalar toplumların belli olaylara karşı ön yargılı olmaları için her yolu denemekten çekinmemektedir. Toplamı ön yargılı kişilerden oluşan böyle toplumlar, bir tür esir kampındadır. Bu toplumlar, kendi değer yargılarını başkalarınıninkilerine göre belirlemiştir ve değişme yoluna gitmez. Yüz yıl önce ne ise bugün de böyledir. Bu tip toplumlar muhtemelen yüz yıl sonra da aynı değer yargısıyla yollarına devam edecektir. Zihnimiz böyle empoze ön yargıların kölesi ise zamanla gerçekleri görmek zorlaşır.

(4) Bir zamanlar dört oğlu olan bir bilge kişi varmış. Çocuklarına acele ve erken karar vermemelerini ve ön yargılı olmamalarını öğretmek için onları eğitmek istemiş. Her birini sırayla uzak bir yerde bulunan ağacın yanına gidip ona bakmak için göndermiş. İlk oğlan kışın gitmiş, ikincisi ilkbaharda, üçüncüsü yazın, sonuncusu sonbaharda gitmiş. Sonra bir gün hepsini bir araya toplamış ve ne gördüklerini sormuş. İlk oğlan ağacın çirkin, yaşlı ve kupkuru olduğunu söylemiş. İkinci oğlan, “Hayır yeşillikle doluydu ve canlıydı.” demiş. Üçüncü oğlan da “Çiçekleri vardı ve kokusuyla görüntüsüyle o kadar muhteşimdi ki, daha önce hiç böyle bir güzellik görmemiştim.” demiş. Sonuncu oğlan, hepsinin de haksız olduğunu ve

ağacın meyvelerle dolu, canlı ve hayat taşıyor olduğunu bildirmiş. Yaşlı adam oğullarına hepsinin haklı olduğunu söylemiş, çünkü hepsi farklı mevsimlerde bu ağacı görmeye gitmişlerdi. Onlara; “Bir ağacı veya bir insanı, kısa bir süre veya bir mevsim tanıdıktan sonra yargılayamayacaklarını bu şekilde anlatmış.”

(5) Sizler de hayatı ve insanları bir mevsime bakarak yargılamayın. İlk defa gördüğünüz bir insan ya da karşılaştığınız bir durum hakkında söz söylemekte acele etmeyin. İyi bir gözlem yaparak hayatı analiz ederken kimseyi ve hiçbir şeyi etiketlemeden yolunuza devam edin. İnsanları ırkına, cinsiyetine, tuttuğu takıma, parmağındaki yüzüğün türüne ya da bıyığının kesimine bakarak değerlendirmeyin. O kişi hakkında yorum yapmadan ya da o kişiyi yargılamadan önce kendinizi o kişinin yerine koyun. Başkalarının açtığı ön yargı kuyusuna düşmeyin ve onların ön yargı yolundan gitmek zorunda olmadığınızı bilin. Atoma bile hükmetmekten bahseden insan, ön yargılarına neden hükmedemesin ki?

bron: kobitek.com

Tekst 6 Gırgır Efsanesi

(1) 1972-1989 arasında çıkan Gırgır'dan birçok karikatürist yetişmiş, onlar da başka dergiler çıkarmışlardır. Bu karikatüristler, karikatürü hem çeşitlendirmiş hem de değişik nesillerin buna bakışını sergilemişlerdir. Gökhan Demirkol'un Gırgır kitabı, karikatür tarihimizi öğrenmek isteyen herkes için ilgi çekici.

(2) Türkiye'deki mizah dergileri arasında 'Gırgır'ın ayrı bir yeri vardır. Demirkol, özellikle kültür kavramı üzerinde duruyor, tarih içindeki gelişim konusundaki evreleri irdeliyor. Mizah dergileri için de şu saptamada bulunuyor: "Gündelik hayat pratiklerinden beslenen mizah dergileri hem bu zengin kaynağın incelenmesinde hem de bir toplumun geçmişini ve bugününü anlama konusunda ziyadesiyle verimli bir alandır."

(3) Gündelik hayatı nasıl betimliyor Lefebvre: "Gündelik hayat nedir ki? Beslenmedir, giyinmedir, eşyadır, evdir, barınmadır, komşuluktur, çevredir." Belki de Gırgır'ın tutmasının başlıca unsuru da bu tanımda yatıyor. Mizahla bu tanım arasında bağ kurar araştırmacı: "Mizahın; toplumsal gerçeklikle gündelik hayatın içerisindeki pratikleri kullanması, onu hayatı olduğu gibi yansıtan rehberlerinden biri haline getirir."

(4) Gırgır dergisinden yetişmiş karikatüristler başka dergiler çıkarırken karikatürü farklı açılardan ele almayı hedeflemişlerdir. Bunu yaparken ayrıca farklı kuşakların karikatürle ilgili görüşlerini yansıtmışlardır. Hangi yaş grubundan insanlar nelere gülüyor, nelere tepki veriyor; bunu ortaya çıkarmışlardır. 'Dünyayı Gündelik Hayat Üzerinden Anlamlandırmak' bölümünü okuduğunuzda, kavramların tarihçesini öğrendiğiniz kadar, Gırgır'ın da yerini belirlerken doğru değerlendirmeler yapabilirsiniz.

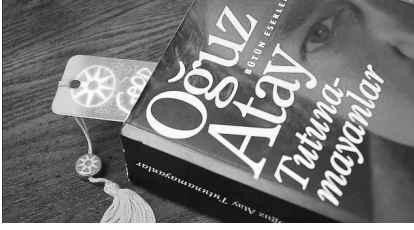
(5) 'Memleket Mizahında Bir Okul: Gırgır' bölümünü dikkatle okumanızı isterim. Gırgır'ın çıkışı, geçirdiği aşamalar, kadrolaşması, çalışma biçimi, siyasete az yer vererek yaşamın diğer yanına ağırlık vermesi, onu 500 bin tiraja götürmüştür. Gırgır'ın sahibi Haldun Simavi ve kardeşi Erol Simavi, Semih Balcıoğlu ile Çetin Emeç'i yanlarına çağırarak bir mizah dergisi çıkarmalarını istedi. Derginin hiçbir sayısını kaçırmayan aboneleriyle yapılan anket sonucunda adı 'Çarşaf' oldu. Gırgırcılar da 'Fırt' diye yeni bir dergi yayımlamaya başladılar. Üç derginin tirajı zamanla 600 bine ulaştı.

(6) Televizyon programları ile ilgili mizah çizgisi de dergiye yansır. Derginin ara başlıklarından biri zamanın özetini şöyle veriyor: "Anne, koş Dallas başlıyor!" Herkes bu televizyon dizisini seyrederdi ve kimse televizyon başından kalkmazdı. Çok satan bir dergiye inceleme masasına yatırdığınızda, yaşanan zamanda toplumun neyi sevip sevmediğini, nelere zaman ayırdığını görebilirsiniz. Türkiye'de gündelik hayat pratiklerinin geçirdikleri dönüşüm sürecinin Gırgır

dergisinin üzerinden incelenmesi gündelik hayat pratiklerinin ileyi düzenine dair bir çıkarıma da izin vermektedir.

bron: hurriyet.com.tr

Tekst 7 Oğuz Atay'la 'Tutunamayanlar' Üzerine

Pakize Kutlu'nun Oğuz Atay'la yapmış olduğu aşağıdaki röportaj Yeni Ortam'da 1972 tarihinde yayımlanmıştır.

(1) 1970 TRT Roman Ödülü'nü kazanan ilk romanınız Tutunamayanlar'a karşı eleştirmenlerimiz genellikle yaklaşımdan kaçınıyor bir tavır takındılar. Romanınızı ödüllendiren TRT seçici kurul üyesi edebiyatçılarımız da bu suskunluğa katılır göründüler. Tavrı bütün olarak nasıl yorumluyorsunuz?

Eleştirmenlerimizin, daha doğrusu uzun süredir yazmayanların dışında olanların kafasında belirlenmiş, sınırları çizilmiş bir roman tanımı var sanıyorum. Bu yüzden bir kitabı bu ölçülere uyup uymamasına göre değerlendiriyorlar. Belki de benim yazdığım, bir bakıma karmaşık ve sıra dışı sayfaları henüz kafalarında kategorize edemediler.

(2) Romanınızın yapı, içerik ve anlatım çeşitliliği bakımından alışıldan farklılığı hemen dikkati çekiyor. Anlatım özelliğindeki değişiklikler, sıçramalar ve hız, okurun romana girmesini bir ölçüde güçleştirmiyor mu? Bu, okurla aranızda kurmak istediğiniz bağ bakımından düşündürücü değil mi?

Ülkemizde okur sayısı oldukça düşük. Büyük kalabalıklarla bağ kurduğu sanılan romanların bile aydınların dışında bir okuyucu kitlesi bulunduğunu sanmıyorum. Üstelik aydınlar, bir de kendileri hakkında yazılanları okumak zorunda. Bu bakımdan benim gibi yeni yazmaya başlayan birini arayıp bulmak ve alıp okumak zahmetinin üstesinden gelmiş okuyucuların, ilk bakışta yorucu görünen sayfalar arasında güçlük çekmeyeceğine güveniyorum. Okur yazarı az olan ülkemizde bile, okuyucuların böyle bir kitap yayımlandığını haber alırlarsa, birçok yazarımızın aklından bile geçiremeyeceği bir yetenekle daha neler neler okuyabileceklerine inanıyorum. Okuyucuyu yeteneksiz sayarak yazmak istediklerini sadeleştirme çabasına girişenlerin de neden oturup yazdığını anlamıyorum.

(3) Tutunamayanlar ile ne yapmak, neyi vermek istediniz?

Tutunamayanlar ile çok basit bir iş yapmak istedim: İnsanı anlatmayı düşündüm. Kapalı dünyalar içinde yaşayan yazarların bile bu cümleye hemen isyan edeceğini, "Peki herkes ne yapıyor?" diye öfkeleneceğini bildiğim halde bu basit gerçeği söylemekten kendimi alamıyorum. Ben, kahramanlarının iplerini istediği gibi oynatarak insanlardan kuklalar yaratan büyük romancıların yeteneklerinden yoksunum. Roman kahramanlarına uygulayacak büyük nazariyelerim, onları peşinden koşturacağım büyük ülkülerim yok. İnsanlara, özellikle 'tutunamayanlara' saygım büyük olduğu için, insan farklarını göremeden insan özelliklerini genelleyen yazarlara acıyorum açıkçası. Heyecan yaratmak için küçük

meseleleri olan karakterlerinin sorununu yapay şekilde büyüterek makale, inceleme, deneme gibi yazı türlerinin oluşabileceğine inanmıyorum.

(4) Tutunamayanlar'dan Selim Işık kimdir?

Selim Işık, birçok tutunamayanın bileşkesidir. Ona benzeyen bir arkadaşım var: Ural; ama bütünüyle Selim Işık o kadar değil. Belki ben de varım içinde (bu cümleyi yazmayın). Adlarını yazmanın sakıncalı olduğu birçok arkadaşım var. Herkesin 'tutunan' olmak istediği bir ülkede tutunamayanlığı seçen Selim Işık'la yakınlığının olması birçok kimseye dokunur diye onların adlarını saymak istemiyorum. Başarının insanı sevimsizleştirdiğini yazmıştım bir yerde; fakat tutunamayanlığın sevimliliğine de kimsenin yanaşmadığını görüyorum. Neden yanaşsınlar? Bir arkadaşımın dediğine göre, ben romanda herkesi bir bakıma tutunamayanlığa çağırıyormuşum. Henüz bir karşılık alamadım!

(5) Ya Turgut Özben?

Turgut Özben'in durumu farklı bir bakıma. Turgut, tutunmak için elinden geleni yapıyor ama sonuç bir türlü istediği gibi olmuyor. Bu açıdan Selim kadar akıllı değil. Turgut için, tekdüze de olsa, evlilik ve burjuva hayatlar daha çekici kalıyor çünkü sembolik düzenin dışına çıkmak istemiyor. Peki sembolik düzen onu kabul ediyor mu? Belki de Turgut, bir kişinin, bir tutunamayanlar prensinin ortaya çıkararak, hepsi adına sonuna kadar dayanmasını istediği için kata, arabaya ve küçük burjuva nimetlerine boş verip tutunamamayı seçiyor. Son olarak bir trende görmüşler onu. Belki yolculuğu bitmemiştir daha.

(6) Bir de hikâyeniz yayımlandı. Yeni Dergi'nin, Eylül 1972 tarihli sayısında. Roman ve hikâye bağlantısı üstüne düşündükleriniz nedir? Bugün bunlar hâlâ ayrı türler olarak tanımlanabilir mi?

Bugünlerde hikâye yazıyorum. Kısa yazmaktan başka bir meselem yok; çünkü 60 sayfalık bir hikâye yazdım, bastırması güç oluyor dergilerde. Romanda şiir, oyun, makale (hepsi uydurma elbette) gibi birçok türden yararlanmıştım. Romanın bu bakımdan hikâyeden farklı imkânları var herhalde. İkinci romanım Tehlikeli Oyunlar'da özellikle oyun parçaları var. Bunun dışında, bu iki tür arasında farklar varsa onu eleştirmenler daha iyi bilirler.

(7) Yazarlarınızı açıklar mısınız? Neden sevdiğinizi, gerekçeleriyle?

Sevdiğim yazarların başında Kafka ve Dostoyevski'yi sayarsam, Tutunamayanlar'ı okuyanlar için şaşırtıcı olmaz herhalde. İnsanı, bu arada Selim Işık'ı yalnız bırakanların dünyasında böyle yazarlara da tutunamazsak sonumuz ne olur? Gonçarov'un Oblomov'u, bir zamanlar hepimizi çok sarsmıştı. Stendhal, Laclos, George Eliot, Henry James, Melville, Nabokov gibi ustalardan da etkilendiğimi sanıyorum. İnsan roman yazmak istediğinde bir yazarın dediği gibi, başka romanlara heyecan duyarak kapılıyor. 'Hayatı roman' olanların yazdığı pek görülüyor.

bron: edebiyathaber.net

Tekst 8 İlginç Şekilde Elektrik Üretimi

(1) Alman araştırmacılar bilime katkı sağlayacak projeler hazırlamak için çalışmalar yapıyor. Yeni geliştirdikleri ayakkabılarla yürüme enerjiye dönüştürmeyi başardılar. Gelecekte elektrik üretebilen ayakkabılarla kişilerin üzerlerinde taşıdıkları birçok elektronik cihazın pile ihtiyaç duymadan çalıştırılabileceği belirtiliyor.

(2) Yeni geliştirilen ayakkabının içinde iki ana cihaz bulunuyor. İlki 'çok toplayıcı' olarak adlandırılan parça. Yürürken topuk yere değdiği anda açığa çıkan enerjiyi bu cihaz emiyor. 'Adım toplayıcı' olarak adlandırılan ikinci parça ise yürürken ayak yerden kalkıp adımı atmaya başladığı andan itibaren oluşan kinetik enerjiyi topluyor.

(3) Almanya'daki HSG-IMIT araştırma merkezinden Klevis Ylli, "Kablosuz bir vericiye enerji sağlamaya çalıştık. Ayrıca basit bir de sensörü yeni ayakkabıyla çalıştırdık." diyor. Ylli, ayakkabının şu anki haliyle olası kullanım alanlarını ise şöyle anlatıyor: "Ayakkabıyı bir navigasyon sistemi haline getirmeye çalışıyoruz. Yürüyerek çalıştırılan sensörler adımların sıklığına, hangi yönde atıldığını ve hangi açıyla yere basıldığını tespit edebiliyor. Bu verilerle bir kişinin ne kadar uzağa ve hangi yöne gittiğini öğrenebilirsiniz. Örneğin bu ayakkabılar bir kurtarma ekibinin birilerini bulmaya çalışırken iz sürmesini kolaylaştıran bir veri sağlayabilir."

(4) Ayakkabıya yerleştirilen iki cihaz da mıknatısların ve bobinlerin hareketinden enerjiyi yakalıyor. Hareket halindeki mıknatıs, sabit duran bobinin yanından geçtiğinde voltaj ortaya çıkıyor ve bir elektrik akımı yakalanıyor. Ancak, yürüme aktivitesiyle üretilen enerjinin seviyesi şu an için son derece düşük. Araştırmacıların kayda geçen en büyük başarısı 3 ila 4 miliwatt'lık enerji üretimi. Bu kadar küçük bir elektrik üretimiyle bir telefon bile şarj etmek imkansız. Ama küçük sensörler çok az elektrik harcayarak çalışabilen cihazlar. Klevis Ylli, "Ayakkabıyla elektrik üretimi az olduğu için daha küçük cihazlara odaklanmalıyız." diyor.

bron: bbc.com

Ga verder op de volgende pagina.

Tekst 9 Alarmı Erteleyenlerden misiniz?

Lees eerst de opgave(n) voordat je naar de tekst gaat.

(1) Sabahları erken uyanmak birçok insan tarafından sevilmeyen bir durumdur. Sabah, saati ertelemek aslında her insanda görülebilen, çok da önerilmeyen bir davranıştır. Yapılan araştırmalarda sabahları her beş yetişkinden birinin saatini ertelediği ve bu yetişkinlerden yarısından fazlasının yirmili ve otuzlu yaşlarda olduğu belirtilmektedir. Siz de sabahları alarmı erteleyenlerdenseniz bu içeriği okumanız faydalı olabilir!

(2) Yatağa yatıp başınızı yastığa koyduğunuz anda, kalp atışlarınız yavaşlamaya başlar, vücut sıcaklığınız düşer ve hafif uyku konumuna geçersiniz. Hafif uyku aşamasını, oldukça önemli olan derin uyku takip eder. Derin uyku sırasında vücudunuz; dokularını tamir etme, yeni hücreler yaratma, bağışıklık sistemini güçlendirme gibi aktivitelere yoğunlaşır. Derin uykudan sonra ise REM (hızlı göz hareketi) aşamasına geçersiniz. Bu sırada beyniniz oldukça aktiftir ve rüya bu süreçte görülür. REM uykusu beynin en aktif olduğu aşama olmasına rağmen ertesi gün kendinizi odaklanmış ve zinde hissetmenizi sağlar. Bu süreç genellikle uykuya daldıktan sonraki 90 dakikada başlar ve gece boyunca döngü halinde devam eder.

(3) Sabah alarm çaldığında genellikle son REM döngüsünün sonuna yaklaşırsınız. Alarm çaldığında hemen uyanıp yataktan çıkarsanız döngü biter. Eğer erteleme düğmesine basar ve uykuya geri dönerseniz tekrar kendinizi bu döngüye atarsınız ve alarm ikinci kez çaldığında tam da bu döngünün ortasında uyanırsınız. Bu durum da kendinizi gün boyunca yorgun ve huzursuz hissetmenize neden olur. Sonuç olarak, ihtiyaç duyduğunuz kaliteli uykuya sahip olamaz ve sürekli alarmı erteledikçe çok daha ciddi sağlık problemlerine yol açabilirsiniz. Sadece bir hafta bile ihtiyaç duyulan kaliteli uyku alınmadığında stresiniz artar ve bağışıklık azalır. Bir süre sonra, bu etkiler toplanarak başka etkileri doğurur. Stresli olan kişi, odaklanmak için daha çok zaman harcar ve kendini daha huzursuz hisseder. Ayrıca bağışıklık sistemi ihtiyaç duyulan kapasiteden daha az çalışır.

Alarmı ertelemenizin nedenleri neler olabilir?

(4) Uzmanlara göre en ideal uyku miktarı günlük 7-8 saattir. Eğer saat sabah 7'de kalkacaksanız en geç gece 12'de yataktay olmalısınız. Aksi halde yeterli uykuyu alamadığınız için alarmı erteleme sendromuna yakalanabilirsiniz.

(5) Yapılan araştırmalar, gün içinde aktif olan kişilerin hareketsiz olanlardan daha iyi uyuma eğiliminde olduklarını gösterir. Haftanın birkaç günü en az yarım saat süren yürüyüşler yaparak daha kaliteli bir uyku uyuyabilirsiniz ve sabahları alarmı erteleme isteği duymazsınız.

(6) Akşam yemeğini fazla kaçırmak; özellikle aşırı yağlı ve hamurlu gıdalar tüketmek ya da yatmadan önce kafeinli içecekler içmek uykuya dalmayı

engelleyebilir. Tam uykuya dalacakken internette dolaşmak, sosyal medyada gereksiz zaman geçirmek de uykunuzun kaçmasına neden olabilir. Diğer taraftan, ılık bir duş almak ya da kitap okumak daha sakin ve daha rahat hissettirerek uykuya tekrar dalmanızı kolaylaştırır.

(7) Yatak odası uykuya dalmak için rahat bir ortam değilse uykuya dalmak zorlaşır ve gece boyunca uyku bölünmeleri yaşanabilir. Yatağınızın ve yastığınızın rahat olmasını sağlayabilirsiniz. Ayrıca, muhtemelen başucunuzda duran telefonunuzun sesini kısmanızda yarar var. Yatak odası ne kadar sessiz, karanlık ve serin olursa uykuya dalmanız o kadar rahat olacaktır.

bron: medicalpark.com.tr

Tekst 10 Doğal Taşlar Şifalı mıdır?

Lees eerst de opgave(n) voordat je naar de tekst gaat.

Doğal taşların tedavi amacıyla kullanımı Sümerlere kadar uzanmaktadır. Antik Mısırlılar da bu taşları sağlık ve korunma amaçlarıyla kullanmışlardır. Antik Yunanlılar, doğal taşları sarhoşluğu önlemekten savaşlarda korunmaya kadar birçok alanda kullanmışlardır. Ancak, doğal taşların günümüzdeki kullanımları çoğunlukla, Çin ve Hindistan başta olmak üzere, çeşitli Asya kültürlerinden kaynaklanmaktadır.

Her biri farklı birer tedavi vadeden doğal taşlar, çoğunlukla masaj salonlarında ve doğal taş tedavisine yönelik kurulmuş merkezlerde kullanılmaktadır. Tedavi, taşların vücudun belirli noktalarına yerleştirilmesiyle sağlanan enerji akışıyla gerçekleşmektedir. Taşların daha yaygın bir kullanımı ise kolye, bileklik ve küpe gibi aksesuarlar biçimindedir.

Londra Üniversitesi'nden Christopher French'in yürüttüğü araştırmada 80 katılımcıdan bazılarına gerçek kuvars kristalleri verildi, bazılarında da gerçek olduğunu düşündükleri sahte bir kuvars kristalini avuçlarında tutarak beş dakika meditasyon yapmaları istendi. Katılımcıların bazılarında da meditasyondan önce, meditasyon esnasında kristalden vücutlarına yayılan bir sıcaklık hissedip hissetmediklerine dikkat etmeleri söylendi. Meditasyonun sonunda sorulan sorulara sahte kristalleri tutanlarla gerçek kristalleri tutanların aynı cevapları verdikleri görüldü. Olası etkilere dikkat etmeleri önceden söylenen kişiler ise söylenmeyen kişilere kıyasla daha güçlü etkiler hissettiklerini söylediler.

Bu deneye dayanarak Christopher French ve ekibi doğal taş tedavisinin plasebo etkisinden öteye geçemediğini belirtmişlerdir. Plasebo etkisinin hastalar üzerindeki olumlu etkileri bilindiğinden, bazı doktorlar birincil tedavi olmamak koşuluyla hastalara doğal taş tedavisinin uygulanabileceğini söylemektedir. Doğal taşların onlara iyi geldiğini düşünen hastaların stres düzeylerinde azalma görülebilmektedir. Anlaşılacağı üzere, hastaların stres düzeylerindeki olumlu seyir taşların fazileti değildir; psikolojik bir etkiden ibarettir. Dolayısıyla, tedavi garantisi veren doğal taş tedavilerinin ve aksesuarların birer ürün pazarlama stratejisinden ibaret olduğunu unutmamak gerekmektedir.

bron: evrimagaci.org